

VAN SLOOTEN v. the Netherlands (№ 45644/18)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги на рішення про позбавлення заявниці батьківських прав щодо її дитини, якій на момент прийняття цього рішення було два роки і десять місяців.

Заявниця в цій справі, Nathanie Sugandhi Sumithra van Slooten, мала виключне право на здійснення батьківських прав щодо своєї доньки з моменту її народження в серпні 2014 року. Заявниця та її донька проживали в кількох місцях у соціальному житлі, організованому надавачем соціальних послуг. Оскільки до і після народження повідомлялося про випадки домашнього насильства між заявницею та батьком дитини, надавач соціальних послуг домовився з батьками про те, що вони можуть бачитися лише під наглядом, а також у присутності дитини. Однак батьки порушували цю домовленість, що інколи призводило до нових випадків домашнього насильства. У зв'язку з цим у серпні 2015 року Рада з питань догляду та захисту дітей (Raad voor de Kinderbescherming) (далі – Рада) почала розслідування. У вересні 2015 року заявниці та її дитині було надано тимчасове житло, призначене для утримання осіб у надзвичайних обставинах.

Рада висловила серйозну стурбованість нестабільним сімейним середовищем дитини й здатністю її матері доглядати за нею. Попри те, що Рада зауважила, що дитина виглядає доглянутою і що між нею та заявницею існують теплі стосунки, вона висловила занепокоєння щодо психічного здоров'я заявниці, її відмови співпрацювати з надавачами соціальних послуг і пов'язаних з цим численних змін місця проживання. Рада звернулася до регіонального суду з проханням встановити нагляд строком на один рік.

Після того, як заявниця покинула тимчасове житло, органи влади звернулися з проханням про ухвалення рішення про термінове встановлення опіки над дитиною, яке було задоволено регіональним судом. Дитину влаштували в прийомну сім'ю на два тижні, а заявниці дозволили бачитися з нею під наглядом.

Пізніше дію рішень про встановлення опіки та про побачення під наглядом було продовжено суддею у справах дітей, який встановив, що заявниця відмовилася співпрацювати зі службами догляду та підтримки, зокрема не погодившись на їхню пропозицію влаштувати її до спеціальної клініки для матерів і дітей для оцінки її батьківських здібностей. Через чотири місяці після ухвалення рішення про встановлення опіки над дитиною сертифікований заклад із захисту молоді (Gecertificeerde Instelling – GI) повідомив заявниці, що вважає, що майбутнє дитини більше не пов'язане з нею через її відмову співпрацювати.

Спроби заявниці оскаржити рішення про встановлення опіки та повернути дитину, включно з її пропозицією про альтернативну оцінку її батьківських здібностей, виявилися безуспішними.

У червні 2017 року заявницю було позбавлено батьківських прав. Суд визнав, що прийнятний строк для досягнення возз'єднання дитини та матері сплив. Він також зазначив, що позбавлення заявниці батьківських прав відповідало інтересам дитини, щоб забезпечити стабільність і безперервність її виховання в прийомній сім'ї.

Апеляційний суд відхилив апеляційну скаргу заявниці. Вона не оскаржувала це рішення до Верховного Суду Нідерландів.

До ЄСПЛ заявниця скаржилася за статтею 8 Конвенції на те, що рішення про позбавлення батьківських прав було ухвалено без розслідування її батьківських здібностей і ґрунтувалося виключно на тому, що її дитина добре почувалася в прийомній сім'ї.

Оцінка Суду

Для цілей розгляду цієї справи ЄСПЛ наголосив, що єдність сім'ї та возз'єднання сім'ї у разі розлучення є невід'ємними складовими права на повагу до сімейного життя. Так, якщо провадження щодо встановлення опіки обмежує сімейне життя, на органи влади покладається позитивний обов'язок вжити заходів для сприяння возз'єднанню сім'ї, щойно це стане можливо (див. *Strand Lobben and Others v. Norway* [GC], № 37283/13, від 10 вересня 2019 року, *K. and T. v. Finland* [GC], № 25702/94, § 178, ECHR 2001-VII). У випадках, коли інтереси дитини й інтереси батьків суперечать один одному, стаття 8 вимагає від національних органів влади встановити справедливий баланс, і при встановленні такого балансу особливу увагу слід приділяти найкращим інтересам дитини, які, залежно від їхнього характеру й серйозності, можуть переважати інтереси батьків. Однак, як правило, найкращі інтереси дитини вимагають збереження зв'язків дитини з її сім'єю, за винятком випадків, коли сім'я виявляється особливо непридатною, оскільки розірвання таких зв'язків означає відрив дитини від її коріння. Звідси випливає, що сімейні зв'язки можуть бути розірвані лише у виняткових випадках, і що необхідно зробити все можливе, щоб зберегти особисті стосунки та в разі необхідності «відновити» сім'ю (див. згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, §§ 206–07).

Будь-який захід щодо встановлення тимчасової опіки має відповідати кінцевій меті возз'єднання біологічних батьків і дитини (див. *K.O. and V.M. v. Norway*, № 64808/16, § 60, від 19 листопада 2019 року). Позитивний обов'язок щодо вжиття заходів для сприяння возз'єднанню сім'ї, щойно це стане можливо, починає все більшою мірою покладатися на компетентні органи влади з моменту початку перебування дитини під опікою, проте завжди при дотриманні балансу з урахуванням обов'язку враховувати найкращі інтереси дитини. Крім того, зв'язки між членами сім'ї та перспективи їхнього успішного возз'єднання неминуче послаблюються, якщо їм перешкоджають у легкому й регулярному спілкуванні одне з одним (див. згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, § 208). Утім, коли з

моменту взяття дитини під опіку Держави минув значний проміжок часу, інтерес дитини в тому, щоб її фактичне сімейне становище знову не змінилося, може переважати інтерес батьків у возз'єднанні сім'ї (див. згадане вище рішення у справі *K. and T. v. Finland*, § 155). Питання щодо того, чи було належним чином забезпечено захист інтересів батьків при прийнятті рішення, залежить від конкретних обставин кожної справи (див., наприклад, *Sommerfeld v. Germany* [GC], № 31871/96, § 68, ECHR 2003-VIII (витяги)).

Насамперед ЄСПЛ зазначив, що ця справа, по суті, стосується способу, яким національні органи влади, включно з судами, встановили баланс між інтересами сторін.

ЄСПЛ зауважив, що у своєму рішенні про позбавлення заявниці батьківських прав регіональний суд приділив значну увагу тому факту, що дитина була вразливою і потребувала стабільності. Однак ані в рішенні суду, ані в звітах Ради не містилося поглибленого аналізу характеру цієї вразливості, попри те, що з огляду на серйозність питань, органи влади мали б детальніше оцінити вразливість дитини під час розгляду справи (див., *mutatis mutandis*, згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, § 224).

Крім того, і що ще важливіше, ЄСПЛ зазначив, що клопотання Ради про позбавлення заявниці батьківських прав було подано 9 березня 2017 року (див. пункти 26 і 27 рішення), тобто менш ніж через півтора року після дати, коли дитину було взято під опіку (див. пункт 11 рішення). З рішення Апеляційного суду від 27 березня 2018 року (див. пункт 32 рішення), у якому він посилався на своє рішення від 28 червня 2016 року (в підпункті 5.5), впливало, що на дату прийняття цього рішення, тобто менш ніж через рік після взяття дитини під опіку, вже було підтверджено, що метою більше не було возз'єднання сім'ї, оскільки «прийнятний строк» закінчився. Обґрунтування закінчення «прийнятного строку» в даній справі ґрунтувалося переважно на відмові матері від співпраці (див. пункти 16, 29 та 32 рішення). Незважаючи на те, що під час провадження щодо встановлення опіки заявниці було надано можливість подати альтернативний план для оцінки її батьківських здібностей (див. пункт 19 рішення), видається, що всі практичні спроби домогтися возз'єднання дитини із заявницею були припинені в лютому 2016 року – тобто лише через чотири місяці після взяття дитини під опіку – після рішення GI про те, що майбутнє дитини більше не пов'язане із заявницею, а пов'язане з прийомною сім'єю (див. пункт 16 рішення).

ЄСПЛ також зазначив, що заявниця кілька разів відмовлялася від належної співпраці з GI та не погодилася на госпіталізацію до спеціальної клініки для матерів і дітей (див. пункти 16, 17 і 21 рішення). Це справді перешкоджало просуванню розслідування її батьківських навичок і не сприяло ні її справі, ні ситуації її доньки. Водночас у матеріалах справи немає жодних ознак того, що заявниця, яка сама була вразливою особою й очевидно втратила довіру до опікуна, призначеного GI (див. пункт 32 рішення, підпункт 5.5), не допускала інших варіантів проведення такого

розслідування. Крім того, звіти Ради вказували на те, що між заявницею та її дитиною існував зв'язок, що заявниця піклувалася про доньку і проявляла до неї любов (див. пункти 9 та 29 рішення).

З огляду на зазначене ЄСПЛ вважав, що замість того, щоб серйозно розглянути можливість возз'єднання дитини із заявницею (див., зокрема, і *mutatis mutandis*, згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, § 220), GI та Рада, а також суди, що розглядали їхні клопотання, відмовилися від возз'єднання сім'ї як кінцевої мети на дуже ранній стадії, без належної оцінки батьківських навичок заявниці й без належного обґрунтування того, чому кінцева мета возз'єднання більше не відповідала найкращим інтересам дитини.

Ці міркування були достатніми для того, щоб ЄСПЛ зміг дійти висновку, що в ході провадження, яке призвело до ухвалення рішення про позбавлення заявниці батьківських прав, не було надано достатньої ваги захисту сімейного життя заявниці та її дитини.

Відповідно, було порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 квітня 2025 року й набуло статусу остаточного 15 липня 2026 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.